

ZRÍNYI MIKLÓS EMLÉKEZETÉRE: TÖRÖKORSZÁG KÜLPOLITIKAI HELYZETE 2020-BAN

1. Bevezetés

Törökország nemzetközi kapcsolatainak új irányvonalait legjobban a 2020. júliusi erdogáni dekrétum szimbolizálja. A 6. században bizánci császár által építtetett Hagia Sophia templom 2020. július végétől mecsetként funkcionál. Az orthodox keresztény templomot 1453-ban Konstantinápoly oszmánok általi elfoglalása után alakították át mecsetté, majd 1934-ben Kemal Atatürk, az új Törökország megalapítója múzeumként nyitotta meg a nyilvánosság előtt, vallási hovatartozás nélkül minden ember számára. Az erdogáni döntés értelmében Atatürk jogellenesen nevezte múzeummá az eredetileg a keresztény hitvallás és a nyugat-római birodalom kiterjesztésének jelképét. Bár a mecset továbbra is látogatható lesz imaidőn túl, ennek a döntésnek leginkább ideológiai szimbolikája van: (1) az 1927-től határozottan nyugat-orientált Törökország iszlamista politikai felfogásának erősödése, (2) az atatürki köztársasági értékektől eltávolodó, (3) ugyanakkor az iszlám politikai-vallási gondolatvilághoz való közeledés határozott kifejeződése. A képletes párhuzamot tovább színesíti, hogy 100 éve írták alá az I. világháborút rendező Sevres-i békét, amely az Oszmán Birodalom végét (is) jelentette, területének $\frac{3}{4}$ részét felosztva különböző jogcímenek a győztes antant hatalmak között. Ezt a békeszerződést felülírandó, Kemal Atatürk független nemzetgyűlés létrehozásával és 1920-23 közötti függetlenségi háborúval elérte, hogy új békeszerződést írtak alá 1923. július 24-én. A Hagia Sophia pedig 2020. július 24-én nyitotta meg kapuit mecsetként a muszlim vallás hívei előtt, azaz a török függetlenség évfordulóján.

2. Mi áll(hat) az ideológiailag előremutató, politikailag szimbolikus lépés háttérében?

Törökország, az elmúlt évek legnagyobb meglepetését okozta a nyugati nemzetközi kapcsolatokban. Asszertív külügyi és katonai lépései világosan hirdetik, hogy újragondolta az elmúlt 75-100 év hatalmi súlypontok rendszerét és a nemzetközi biztonságpolitikai környezet adta lehetőségeket kihasználva kifejezetten a saját, török nemzeti érdekeire koncentrál és nyíltan felvállalja, hogy regionális szereplőből, globális főszereplővé kíván válni. Az eddigi szövetségi szemlélet teljes vagy részleges háttérbe szorításával, olyan szintű politikai és katonai turbulenciát keltett az elmúlt évek nyugati és keleti viszonyrendszerében, amely többváltozós kimenetelt jelenthet.

Törökország a nemzeti érdekérvényesítés határozott kifejezése nyomán új kihívásokat azonosított, amelyekre sajátos, azaz a nyugati hatalmaktól nem várt válaszreakciót fogalmazott meg. Összességében Törökország újrapozícionálja magát az Afro-Eurázsiai térségben, különösen a Közel-Keleten, a Földközi-tengeren, Közép-Ázsiában és Kelet-Afrikában.

A kritikusok nagy része az oszmán birodalmi dicsőség megújítását látják a megváltozott irányú és stílusú török külpolitikában, egyfajta neo-oszmán törekvésként adnak magyarázatot az intenzív, önálló és leginkább iszlám-kötődésű külügyi (és belügyi) aktivitásra. A neo-oszmán megfogalmazás egy hangzatos politikai bélyeg, amire maga Recep Tayyip Erdogan, török köztársasági elnök is sokszor hivatkozik, valójában pusztán ideológia töltetként használja az iszlám államok kapcsolatépítése során. Mivel eddig többségében az iszlámvallású államok képezik az új török stratégiai célországokat és a sok esetben közös történelmi, kulturális és vallási közösség hangsúlyozása kitűnő kapcsolatépítési eszköznek bizonyul. A kritikai oldalról pedig egy hangzatos, nyugati világ számára viszont pejoratív értelmű megbélyegzés, sokszor újságírói hangulatkeltés eszköze, amivel túlságosan leegyszerűsítik Törökország külpolitikai lépéseit.¹

Erdogán mondása szerint: „A világ nagyobb, mint öt”² ezzel az ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagjaira utal, mondván, hogy az igazságosabb képviselő 20 ország részvételét indokolná az Állandó Biztonsági Tanácsba, amely megfelelően tudná képviselni minden földrészen elhelyezkedő ország érdekeit. Ez a sokszor hangoztatott politikai szlogen mutatja, hogy Törökország egy számára jobb, vagy ahogy a törökök fogalmazzák, igazságosabb helyet keres a világ viszonyrendszerében.

3. Az újrapozícionáláshoz vezető út

Az újrapozícionálás mozgatórugói több összetevőből állnak, úgymint (1) a hidegháború utáni biztonságpolitikai helyzet képlékenysége, (2) a török regionális biztonságpercepció megváltozása, (3) az iszlám identitás határozott felvállalása, valamint, és talán ez képviseli a legerősebb motivációt, (4) az energiabeszállítóktól való függőség csökkentése.

A második világháború utáni Törökország a nyugati szövetségi keretrendszer fontos részeként működött, ENSZ, Európa Tanács, NATO, OECD, OSCE, WTO tagság jelzi az értékrend adaptálását, Törökország a nyugati intézményi és gondolati struktúra részévé vált, amellyel átvette a nagyobb egységben való együttműködés, tematikus kapcsolatépítés, átfogó fejlesztési programtervezés és megvalósítás mintázatait. A nyugati szövetségi rendszerben kifejlesztett képességei visszaköszönnék az új nemzetközi irányvonalak kialakításában, új viszonyrendszerek felépítésében és azoknak hosszú távon való fenntartásában.

A hidegháború utáni időszak általános iránykeresése Törökországot is érintette. Új erőfeszítéseket tett az EU-tagság elérésére, illetve saját regionális érdekeit is felkarolta az 1992-ben a Fekete-tengeri Gazdasági Együttműködési Szervezet (BSECO=Black Sea Economic Cooperation Organisation), majd 2001-ben a Fekete-tengeri Haditengerészeti csoport (BLACKSEAFOR Naval Task Force for the Black Sea) megalapításával. Továbbá még az 1964-ben Iránnal és Pakisztánnal indított Gazdasági Együttműködési közösséget 1992-ben kibővítette Afganisztánnal, Azerbajdzsánnal és közép-ázsiai köztársaságokkal. A hidegháború után kialakult helyzet több szempontból is jelentősen indukálta Törökország

¹ Kürşad Turan-Didem Özdemir Albayrak (2017): Neo-Ottomanism in Turkish Foreign Policy Through the Lenses of the Principal-Agent Theory. Forrás: https://www.researchgate.net/publication/312147106_Neo-Ottomanism_in_Turkish_Foreign_Policy_Through_the_Lenses_of_the_Principal-Agent_Theory (Letöltés ideje: 2020.07.10.)

² Az elhíresült mottót Recep Tayyip Erdogan 2013 óta folyamatosan hangoztatja külföldi és hazai nyilvános beszédekben, felszólalásokban.

önállósodását. Az iszlám iránti identitását kezdte Törökország egyre jobban felfedezni, ami békefenntartói feladatvállalásoknál is megjelent: balkáni (UNBIH 1998-2002, KFOR 1999-) és Afganisztáni NATO békehadműveletekben 2002-2003-ban vezető szerepet is vállalt köszönhetően a muszlim lakossággal való kapcsolattartás erősítésére.

Másrészt felismerte, hogy a nagyszövetségi rendszerek közös érdekei nem feltétlenül esnek egybe a tagállami regionális szemlélettel. Az új kihívások észlelése, a biztonságérzet és a beavatkozási szándék disszonanciát mutatott a vezető hatalmak részéről. A NATO és a vezető NATO-tag USA által szervezett ad-hoc szövetségek új szerepvállalásai olyan területekre fókuszáltak, (Öbölháború 1991, iraki műveletek 2003), amelyek más megvilágításba helyezték a törökök számára saját szomszédsági politikájukat. A török határokhoz kitolt szövetségi hadviselés miatt megnőtt az ország fenyegetettsége, mindezek mellett a NATO kollektív védelmébe vetett bizalom sem tűnt számukra kizárólagos garanciának. Ugyanakkor a török elemzők szerint ez a szerepvállalás váltotta ki a 2003-as isztambuli terrorista támadásokat.³

A 2003-as iraki háború kapcsán két fontos tapasztalatot vonhatott le Törökország. Egyrészt az USA vezette szövetséges erők nem járultak hozzá ahhoz, hogy a török haderőt iraki területen a kurdok ellen bevessék, - azaz Törökországnak világos lett, hogy a kurdkérdésben nem fog partnerre találni, amely szövetségi hozzáállás máig változatlan. Másrészt a térségben végrehajtott műveletek negatívan hathatnak a török regionális politikára és nemzetbiztonságra. „A „nulla probléma a szomszédokkal” politika elsődleges célja, Törökország környezetének a biztonságosabbá tétele volt, aminek a „muszlim demokrácia” modelljének a sugárzása csak az egyik eszközét jelentette. A másik eszköznek az a közvetítői szerep tekinthető, melyben Törökország a szomszédos térségek konfliktusaiban „jóindulatú” hatalomként lépett fel.”⁴ Tehát a 2000-es években a puha hatalmi hozzáállás és a jószomszédi viszony kialakításával lehet leginkább jellemezni Törökország hatalmi viszonyulását.

A 2010-es évek második felében az Iszlám Állam megjelenése új lendületet adott a nemzetközi katonai szerepvállalásoknak; 2016-2019 szíriai hadműveletek USA részvételével, majd 2020-tól immáron USA erő kivonása után nagyobb mozgástér került átadásra az egyéb „érdeklődő” nagyhatalmaknak, mint Törökországnak, valamint Oroszországnak, amely már 2015 óta, szír kormánytámogatás felkérésére jelen van Szíriában.

A szír háború önmagában egy anarchiához rendkívül mértékben közelítő, permanens humanitárius katasztrófát eredményező, multilaterális fegyveres keresztarcok összessége, amelyben keverednek a terrorizmus elleni fellépés reciprok értelmezései, a liberalizációs, lázadó és központi hatalmi elemek nézetkülönbségei, a nemzeti és nemzetközi érdekütközések, a szövetségi és önálló nemzeti törekvések, a nagyhatalmak ki- és bevonulásának forrása. A szír polgárháborúban tökéletesen megmutatkozik a nemzetközi kapcsolatok arzenáljának minden eleme. Mindeközben Törökország egy igen erős turbulenciába került, amely az amerikai csapatok kivonulásával egyrésztől kényszerhelyzetbe állította az országot, másrésztől lehetőséget is kapott a kurd kérdés török szemléletű rendezésére.

³ Udum, Sebem: Turkish Foreign and Security Policy in the current era, Adger University College, 2007. Forrás: <https://core.ac.uk/reader/225885206> (Letöltés ideje: 2020.07.10.)

⁴ N. Rózsa Erzsébet: A török külpolitika irányai, Külügyi és Külgazdasági Intézet E-2015/4. 5. o. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/No_4_Rezsa_terek.pdf (Letöltés ideje: 2020.07.10.)

Egeresi Zoltán elemzésében jól elkülöníthető a török szerepvállalás eszkalációja Szíriában, „2011-ben Törökország – a korábbi jó kapcsolatok ellenére – az Aszad-rezsim ellen fordult, 2015/2016-tól pedig már a formálódó szíriai kurd entitás meggyengítését határozta meg a legfontosabb céljaként. E változó külpolitikában három szakaszt különböztethetünk meg: egy rövid ideig tartó kezdetit, amikor Ankara megpróbált békítőként fellépni a konfliktusban, majd a 2011 nyarától 2016 közepéig tartó, elsősorban az Aszad-rezsim megdöntésére irányuló fázist, s végül a 2016 második felétől napjainkig tartó, egyre inkább a kurd autonómia meggyengítésére törekvő, direkt fegyveres intervenciókat tartalmazó periódust”.⁵

Bár, Törökország egy igen erős gazdasági partnert veszített el Szíria személyében a háború miatt, és az Egyesült Államok (is) kivonult a szír kérdés lezárása előtt, mindezzel együtt a szír beavatkozás önálló felvállalásával megerősödött regionális szerepet vívott ki magának. 2017-es ENSZ vezette Astanai Egyezményben Oroszország, Törökország és Irán jóváhagyták a török katonai aktivitást Idlib tartományban és egy ütköző zóna létrehozását.

Az újra pozícionálás ideológiai útmutatója volt Ahmet Davutoglu (neo-ottomán elmélet megalkotója, volt külügyminiszter, volt miniszterelnök, történészprofesszor, politikus, a 21. század eleji török ideológiai iránymutatás vezető személyisége) állítása szerint az „iszlám világ nem kompatibilis a Nyugattal és viszont. A Stratégiai mélység című művében kritizálta, hogy az addigi török külpolitika legfőbb célja volt, hogy megőrizze a status quot, ahelyett, hogy olyan értéként kezelték volna, amivel nyitni lehet a világra. Az egykori passzív, mondhatni semmitmondó külpolitika helyett Törökország geopolitikai potenciálja dinamikus interpretációt követel, amelynek révén erősíthető Ankara regionális és globális befolyása”.⁶

Törökországnak nem kellene megelegedni egy regionális szereppel a Balkánon vagy a Közel keleten, mert nem regionális hatalom, hanem központi hatalom és szimultán tud befolyást gyakorolni ezekre a régióra, ezáltal globális stratégiai szereplővé válni. Davutoglu két feltételt határozott meg a sikeres globális stratégiai ambícióhoz: támogató belügyi politikai a stabil szomszédsági politika.⁷

Törökország, a több évtizedes nyugati szövetségi rendszerekben gazdaságilag, katonailag, szervezetstruktúrában, demokratikus és humanitárius szemlélettel megerősödve megújult küldetéstudattal, katonai és gazdasági potenciával úgy vélte a közel-keleti, közép-ázsiai és a Földközi-tenger régióiban jelentkező kihívások proaktív kezelést igényelnek (hozzátéve a NATO és EU kötelékében). Globális szereplővé való váláshoz viszont multi műveleti szintéren, multidimenziókban kell gondolkodni, felvállalni a szövetséggel ellentétes értékek alapján hozott döntések következményeit és megfelelni a belső támogatottságot biztosító török iszlamista társadalmi elitnek.

⁵ Egeresi Zoltán: Törökország Szíria-politikájának változása: a főbb dinamikák. KKI Elemzések E-2020/08. 3. o. Forrás: https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/01/08_KKI-elemzes_TUR-SYR_Egeresi_20200121.pdf (Letöltés ideje: 2020.05.14.)

⁶ Pintér Attila: Törökország Külpolitikája a 21. század elején – neooszmán vagy újradefiniált török külpolitika? Külügyi Szemle 2013/1. 15. o.

⁷ N. Grigoriadis, Ioannis: The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy. Bilkent University, Working Paper No 8/2010

4. Újrapozicionálás a Földközi-tengeren. Hatalmi erőviszonyok átrajzolása

2019 végén Törökország megállapodást írt alá az ENSZ által elismert Líbiai kormánnyal⁸, amelynek értelmében Törökország megkapja a Líbia tengeri területei feletti használati és ellenőrzési jogot, amely a lelőhelyek közös feltárását, hajóforgalmat engedélyezi Törökországnak, közvetlen folyosót nyitva a két ország között. A tengeri határok kijelölése nem veszi figyelembe azokat a területeket, amelyeket Ciprus és Görögország is magáénak követel. A török-líbiai egyezményrel kvázi leválasztotta a Földközi tenger keleti részét, elvágva az olajkitermelésben érintett nagyhatalmak útját. Gyakorlati szempontból erős katonai jelenléttel akadályozza Egyiptom, Izrael, Görögország közötti földgáz- és kőolaj kitermelését és exportálását. Az elmúlt években hatalmas méretű szénhidrogén gáztelepeket tártak fel a Földközi-tengeren, ami új lendületet, erőt adott a nagyhatalmi versenyfutásnak a kiaknázási jogokért és a versenytársak akadályozásáért. A líbiai-török kizárólagos gazdasági övezet létrehozásával nagymértékű nemzetközi felháborodást vont maga után Görögország, Egyiptom, Ciprus, Izrael, Franciaország, Olaszország részéről és ugyanúgy az ENSZ neheztelésével együtt nem fogadják el az egyezmény jogosságát.

Ez a kétoldalú és erősen vitatott egyezmény csak része a globális tengeri dominanciát célzó „Kék Anyaország doktrínának”, amelyet Törökország 2006-ban hirdetett ki, aminek fő mozgatórugója, hogy Törökország fokozatosan elérje a gazdasági és energiaellátás függetlenedést. A török energiaigény leginkább külső ellátóktól függ, elsődleges Oroszországtól, Irántól, Iraktól és Líbiától. A tengeri hatalom megszerzését előirányzó doktrínában az állammal közvetlen határos tengereket célozza meg, elsősorban a Földközi-, Égei-, és Fekete-tengereket. A másodsorban további stratégiai cél a Vörös-, Kaszpi- és Arab-tenger a Perzsa-öböllel együtt. Későbbiek során látható lesz, hogy milyen tudatosan építkezik (vagy neo-oszmán felfogásban értelmezve terjeszkedik) Törökország ezen doktrína mentén.⁹

A tengeri dominancia megszerzését szolgáló stratégiai célok elérése érdekében Törökország katonai bázisok telepítésével és teljes katonai segítségnyújtással kívánja az érintett területek kulcs országait támogatni, hosszú távon pedig tőlük katonai támogatást remélni a török tengeri jogokért vívott harcban. A kapcsolatépítést mindig nagy arányú segély- és fejlesztési programok kísérik a célország bizalomfejlesztésre számítva.

A líbiai kormány katonai támogatása is ezen elgondolás mentén történik. A 2014-ben kirobbant harcok két rivális politikai erő között történt, létrehozva a Tripoli és Tobruki kormányzást. Ezek közül az ENSZ a tripoli kormányt ismeri el, (GNA=General National Accord). Bár a polgárháborúként indult, de proxy-háborúvá vált a török beavatkozásnak köszönhetően már szabályos nemzetközi konfliktussá alakult, amelynek végső célja, a beavatkozók számára az olaj- és földgáz-termelőhelyek feletti hatalomszerzés.

Az elismert GNA, tripoli kormány oldalon Törökország, Katar, Olaszország, ENSZ és az EU országok nagy része áll. A lázadókat támogató hatalmak Oroszország, Egyiptom, Egyesült Arab Emírségek, Szaúd-Arábia és kisebb mértékben Franciaország és Jordánia. Az állami újrapozicionálás szempontjából a hangsúly nem a polgárháborún van, hanem a

⁸ Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean Aláírva: 2019. Nov 27.

⁹ Pinko, Eyal: Turkey's Maritime Strategy Ambitions: The Blue Homeland Doctrine (Mavi Vatan), IIMSRS, 2020. Forrás: <https://iimsr.eu/> (Letöltés ideje: 2020.07.10.)

tengeri szerepvállaláson. Jól látni, hogy az olajtermelés nagyhatalmai vannak jelen a térségben, saját érdekeik alapján használják ki és kapcsolódnak be egy észak-afrikai állam polgárháborús konfliktus rendezésébe, felmérhetetlen mennyiségű fegyverarzenált importálva az országba, több ezer külföldi zsoldos katonával együtt.

5. Török pozíciók és érdekérvényesítő eszközök

A török pozicionálás leglátványosabb eszköze a katonai bázisok telepítése. Jelenleg az alábbi török telepítésű bázisok működnek: Albánia-tengerészeti bázis, /Azerbajdzsán-logisztikai jelenlét, légi terminálon, / Irak-több mint 20 katonai és felderítő bázison / Líbia-4 légi bázison / Észak-Ciprus - kb. 30 000 fegyveres erővel / Katar- 5000 fős katonai támaszpont / Szomália-jelenleg 200 tervezett 1000 fős katonai kiképzési bázis / Szíria - kb. 6 helyszínen ismeretlen létszámmal.¹⁰

Érzékelhető a török hatalmi érdekérvényesítés területi kiterjesztése a „Kék Anyország doktrína” alapján: Földközi-tengeren Albánia, Líbia, Észak-Ciprus, és maga Törökország; a Perzsa-öbölben Katar; Vörös-tenger kijáratánál Szomália. (Illetve 2019-ben szudáni kormányváltás miatt meghiúsult Saukin-szigetek a Vörös-tengeren közepén.) A doktrínára alapozva előrevetíthető a soron következő befolyási övezetek a Kaszpi-tengeren, Azerbajdzsán viszonylatában a jövőben nagyobb hangsúlyt kaphat.

Törökország egy tudatosan tervezett, körülhatárolható érdekérvényesítő hatalmi politikát folytat jelenleg elsősorban a Földközi-tenger, Közel-Kelet és Afrika keleti részén. Ahhoz, hogy ennek megfelelően pozicionálja magát, az egyik legjobb eszközrendszert használja fel, amellyel hatékonyan építi ki kapcsolatait, felhasználva a nyugati szövetségekből átvett kooperatív munkakultúrát. Ez nem más, minthogy mindenkinek megadja, azt, ami fontos számára.

Líbiában a kormányerőket támogatja a polgárháborúban, cserébe megkapta a tengeri egyezményt. Katarban több ezer fős katonai bázist épített ki, amely hatalmi demonstrációt jelentett a 2017-es katari blokád idején, amikor teljeskörűen elvágták az országot, Szaúd-arábiai kezdeményezésre terrorizmus támogatásának vádjával. A jó együttműködésre való tekintettel Katar 15 milliárd dolláros befektetést ígért Törökországnak 2018-ban, továbbá valószínűsíthetően folyamatosan támogatja Törökország katonai intervencióit.

Balkánon, a történelmi örökségen alapulva muszlim lakossággal való teljeskörű kulturális, gazdasági, politikai és katonai támogatás nyújtása, ideértve a békefenntartó missziók nagyszámú török képviselőt, a kulturális, vallási együttműködési programokat, iskolafejlesztési és gazdaságélénkítő csomagokat, politikai, üzleti együttműködések. Ezzel a török nemzeti identitást erősítik, illetve Európai kontinensen kiterjesztett és begyökerezett jelenlétüket pozicionálják.

Szomália, amely geostratégiaiul fontos Törökországnak, mivel a Vörös-tengeri kijárat szorosában, Szaudi-Arábiával szemben helyezkedik el. A szomáli érdekek ugyanakkor a katonai erő kapacitásfejlesztését célozzák meg, 50 millió dolláros befektetéssel nemzetvédelmi egyetem alapítása, ahol 1500 fő katonát képeznek ki a török erők elsősorban a nemzeti katonai erő megerősítésére másodsorban az Al-Shabab

¹⁰ Madsen, Wayne: Turkey's Foreign Military Bases and Their Threat to Stability. Strategic Culture Foundation (2016. január 21.) <https://www.strategic-culture.org/news/2016/01/21/turkey-foreign-military-bases-and-their-threat-to-stability/> (Letöltés ideje: 2020.07.22.)

terrorszervezet elleni fellépésre. Mindemellett a kapcsolatépítés egyik alapja a muszlim vallás és a bizalomépítésben megjelent az oszmán történelmi vonatkozás is.¹¹

Szudánnak a Suakin -szigeteken történő török katonai jelenlétért cserébe Erdogán felajánlotta a belső politikai vitáktól meggyengült szudáni vezetés számára fejlesztéspolitikai és katonai segítségnyújtási csomagját, gazdasági támogatását. A szigetek jelentős stratégiai fontossággal bír Törökország számára mivel onnan lehet a leghamarabb elérni a Szaúd-Arábia kikötőjét, illetve Egyiptom számára is nyomásgyakorlással bír a török katonai bázis. A szudáni fejlesztésbe Katar is részt vállal, mint Törökország folyamatos pénzügyi partnere. Ugyanakkor a belső zavargások erősödés hatására puccsot hajtottak végre és az addigi tárgyalópartnert, 30 évig uralkodó elnököt 2019-ben menesztették. Az események hatására -amelyben állítólagosan (vagy konspiratív ellenzéki kommunikációra alapozva) az Egyesült Arab Emírségek és Egyiptom részt vállalt, véget vetett a török kezdeményezésnek, ideiglenesen.¹²

NATO és EU szövetségi rendszerben betöltött jelenlegi pozíciója határozottan ellentmondásokkal teli és erősen megosztónak mondható. Törökország 1963-tól az Európai Gazdasági Közösségek társult tagja, 1987-ben benyújtotta csatlakozási kérelmét az Európai Közösségnek, 2005-ben megkezdődtek a csatlakozási tárgyalások 2018-ig, amikor is az alapkövetelmények (demokrácia, jogállamiság, alapvető jogok) nem teljesítése miatt felfüggesztették. Törökország miután pontosan jól ismeri az EU stratégiai céljait, így az EU-t is ennek megfelelően manipulálja, nem mással, mint a humanitárius katasztrófát eredményező szír migrációs áradattal. Hatékonyan épít az EU-n belüli megosztottságra és a migrációs nyomást erőlkötésre használja a földközi-tengeri aktivitásával szemben.

2016. március 18-án az EU és Törökország egyezményt kötött a menekültkérdésben, aminek értelmében Törökország 3 milliárd eurót kap 2018 végéig az EU-tól a menekült áradat megállításért. Törökország továbbra is hirdeti, hogy a befagyasztott tárgyalások ellenére is fenntartja tagsági szándékát, bár a nagyszámú főként görög, francia és brüsszeli politikai kritikáknak és az igen érzékeny kérdések (úgy mint, Ciprus, Görögország, Földközi-tengeri akciók) tudatában kiérződik egyfajta nagyhatalmi cinikusság is a csatlakozás folytatásáért tett török kommunikációban. Annál is inkább mert sok elemzésben úgy találják, hogy Törökország csalódott a hosszúra nyúlt és ellenséges tagállami hangvétellel tűzdelt folyamatok miatt.

6. Befejezés

Bármelyik oldalról is vizsgáljuk a jelenlegi NATO / EU - török viszonyrendszert összességében megállapítható, hogy mindhárom fél kiemelt stratégiai fontossággal bír egymás számára. Bár a politikai kötelékek lazulóban vannak, a gazdasági és védelmi vonalon kifizetődő a kooperáció fenntartása. Igaz, hogy Törökország olyan szintű érzékeny témákat feszeget, amelyek nem ígérnek gyors megoldást, de ezzel kockáztatja is a NATO / EU szövetségi hátteret, ennek ellenére Törökországnak a transzatlanti és európai kapcsolatai kiemelt ajánlólevelet jelentenek geopolitikai nyitása során, legfőképp azon célszörszágokban,

¹¹ Tokyay, Menekse: Turkey opens \$50m training camp for Somali Army. Arab News, 2017. október 01. 03.00. Forrás: <https://www.arabnews.com/node/1170416/middle-east> (Letöltés ideje: 2020.07.16.)

¹² Tanchum, Michael: Turkey's String of Pearls: Turkey's Overseas Naval Installations Reconfigure the Security Architecture of Mediterranean-Red Sea Corridor. Austria Institut für Europa-und Sicherheitspolitik, 2019/4. <https://www.aies.at/download/2019/AIES-Fokus-2019-04.pdf> (Letöltés ideje: 2020.07.19.)

amelyekre bőven ráfér egy gazdaságélénkítő, vagy stabilitást célzó jogállamiság és védelmi fejlesztési csomag.

Jelenleg még nem ismeretes, hogy Törökország meddig hajlandó elmenni az individualista nemzetközi politika kifejezésében és hogyan fogja kezelni a nem várt következményeket. Az sem ismeretes, hogy a komoly politikai-katonai turbulencia által létrehozott súlyos mellékhatások kezelése során, milyen szintig eszkalálódnak az EU és NATO szövetségen belüli konfliktusok. Ha Kemal Atatürk megalapította az Új Törökországot, akkor Erdogan az Újabb Törökországot kezdi kiépíteni, asszertív, intenzív, céltudatos külpolitikával, amelynek már láthatóak a nemzetközi hatalmi sorompói.

Zrínyi Miklós anno jól felismerte az oszmán-török hatalmi politikai és katonai szándékok lényegét és a rendelkezésre álló lehetőségeket igyekezett jól kihasználni. A török hatalmi és katonai törekvések valós és mögöttes szándékainak megismerése, stratégiai szintű megértése méltó tisztelgés lehet a nagy hadvezér előtt.